অধ্যায় ৩ঃ নিকোলো মেকিয়াভেলি

অধ্যায় গাঁথনি

৩.১ উদ্দেশ্য
৩.২ পৰিচয়
৩.৩ মানৱ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে মতামত
৩.৪ চৰকাৰৰ প্ৰকাৰ আৰু ৰাজ্য ৰক্ষা সম্পৰ্কে মতামত
৩.৫ নীতিশাস্ত্ৰ আৰু ৰাজনীতি সম্পৰ্কে মতামত
৩.৬ ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰালৈ মেকিয়াভেলিৰ অৱদান
৩.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৩.৮ অধিক জানিবলৈ
৩.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান
৩.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৩.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনিঃ

- মেকিয়াভেলিয়ে বৰ্ণনা কৰা ধৰণে মানৱ প্ৰকৃতিৰ ধাৰণা আলোচনা কৰিব পাৰিব
- চৰকাৰৰ ধৰণ আৰু ৰাজ্য ৰক্ষা সম্পৰ্কে মেকিয়াভেলিৰ মতামত বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিব
- নীতিশাস্ত্ৰ আৰু ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত মেকিয়াভেলিৰ মতামত ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰালৈ মেকিয়াভেলিৰ অৱদান মূল্যায়ন কৰিব পাৰিব।

৩.২ পৰিচয়

মেকিয়াভেলিৰ পৰাই মধ্য যুগৰ অৱসান ঘটিছিল আৰু ৰাজনৈতিক দৰ্শনে এক নতুন ধাৰাত প্ৰৱেশ কৰিছিল। তেওঁ ৰাজনৈতিক দাৰ্শনিকতকৈ বহু ক্ষেত্ৰত এজন ব্যৱহাৰিক ৰাজনীতিবিদহে আছিল। মেকিয়াভেলিয়ে তেওঁৰ সময়ছোৱাত ইটালীয়ে সন্মুখীন হৈ থকা প্ৰতিটো সমস্যাৰ প্ৰতি ব্যৱহাৰিক দৃষ্টিভঙ্গী গ্ৰহণ কৰিছিল, কিন্তু দুৰ্ভাগ্যবশতঃ তেওঁ তেওঁৰ ধাৰণাসমূহ বাস্তৱ ক্ষেত্ৰত কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা নাছিল। মেকিয়াভেলিৰ সমগ্ৰ দৰ্শন তেওঁৰ দুখন বিখ্যাত গ্ৰন্থ *দ্য প্ৰিন্স (The Prince)* আৰু *দ্য দিছকোৰ্ছে (The Discources)* ত সন্নিবিষ্ট হৈ আছে। এই অধ্যায়ত আমি মানৱ প্ৰকৃতি, চৰকাৰৰ ধৰণ আৰু ৰাজ্য ৰক্ষা, নীতিশাস্ত্ৰ আৰু ৰাজনীতি সম্পৰ্কে মেকিয়াভেলিৰ মতামত আৰু ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰালৈ তেওঁৰ অৱদানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

৩.৩ মানৱ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে ধাৰণা

মেকিয়াভেলিয়ে বিস্তৃতভাৱে মানৱ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে আলোচনা আগবঢ়াইছে। তেওঁ মানৱ প্ৰকৃতিৰ এখন নঞৰ্থক চিত্ৰ দাঙি ধৰিছে আৰু তাক জন্তুৰ প্ৰকৃতিৰ সৈতে সমান বুলি গণ্য কৰিছে। তেওঁৰ মতে মানৱ জাতি অকৃতজ্ঞ আৰু স্বাৰ্থপৰ। *দ্য প্ৰিন্স* নামৰ গ্ৰন্থখনত অংকন কৰা অনুসৰি, তেওঁৰ মানৱ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে মতামতসমূহ

তলত দিয়া ধৰণে উল্লেখ কৰিব পাৰি—

- মানুহ আত্মকেন্দ্রিক আৰু আনৰ স্বার্থৰ বিষয়ে ভবাতকৈ মানুহে নিজৰ স্বার্থৰ কথাহে ভাবে। তেওঁলোকে সদায় নিজৰহে যত্ন লয়। তেওঁলোক লোভী জীৱ।
- মানুহ সদায় আক্রমণাত্মক আৰু প্রত্যেকেই অধিক আহৰণ কৰাৰ বাবে আগ্রহী। সেয়েহে, তেওঁলোকে সদায় ইজনে আনজনৰ লগত সংঘর্ষত লিপ্ত হৈ অৰাজকতাৰ পৰিবেশ সৃষ্টি কৰে।
- মানুহ সদায় ভীৰু আৰু স্বভাৱসিদ্ধ জীৱ। ভীৰু হোৱা হেতুকে মানুহে সদায় খুব কম প্রতিৰোধ কৰিব লগা পথটো অনুসৰণ কৰে। মানুহে কেৱল সুপ্রতিষ্ঠিত ৰীতিসমূহহে অনুসৰণ কৰিব বিচাৰে যাতে তেওঁলোকক সমাজে বিৰোধিতা নকৰে।
- মেকিয়াভেলিৰ মতে প্রকৃতিগতভাৱে মানুহে তেওঁলোকৰ আত্মীয়-কুটুম্বতকৈ ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ প্রতিহে বেছি আগ্রহী।
- মানুহ মুর্খ আৰু বিচাৰশক্তিহীন আৰু সদায় ইচ্ছা-আকাংক্ষাৰ প্রতি আকর্ষিত, যিয়ে অৱশেষত তেওঁলোকলৈ ধ্বংস মাতি আনে।
- তেওঁ আকৌ কৈছে যে মানৱ জাতি অসদাচাৰপ্রৱণ আৰু তেওঁলোকে কেৱল বাধ্য-বাধকতাৰ ক্ষেত্রতহে নৈতিকভাৱে আচৰণ কৰে।
- সকলো মানুহেই অত্যাধিক স্বাধীনতা বিচাৰে আৰু তেওঁলোকে আনৰপৰা স্বাধীন হ'বলৈ আশা কৰে।

চমুকৈ ক'বলৈ গ'লে হ'বচ্ৰ দৰে মেকিয়াভেলিয়েও বিশ্বাস কৰে যে মানুহ মূলতঃ স্বার্থপৰ আৰু এই স্বার্থপৰ মানুহবিলাকক সংঘবদ্ধ কৰা একমাত্র উপাদানটো হৈছে নিজৰ সুৰক্ষাৰ প্রতি আকাংক্ষা।

মেকিয়াভেলিৰ দৃষ্টিভংগীৰ সমালোচনা ঃ- মেকিয়াভেলিয়ে মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে আগবঢ়োৱা মতামতৰ ক্ষেত্রত তেওঁক সমালোচনা কৰা হৈছে। এইটো প্রত্যক্ষভাৱে স্পষ্ট যে মেকিয়াভেলিয়ে অংকন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা ধৰণে মানৱ প্রকৃতি ইমান বেয়াও নহয়। অৱশ্যে, মানৱ প্রকৃতি সম্পূর্ণৰূপে ভাল নহয়, কিন্তু একে সময়তে তেওঁলোকৰ প্রকৃতি সম্পূর্ণৰূপে বেয়াও নহয়। ইয়াৰোপৰি, মানুহৰ প্রকৃতি কিয় বেয়া আৰু স্বার্থপৰ, এই বিষয়ে তেওঁ ক'তো বর্ণনা কৰা নাই। সেই ক্ষেত্রত তেওঁ কোনো যুক্তিসংগত ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা নাই। এনেদৰে, তেওঁৰ মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে ধাৰণা যুক্তিসংগত নহয় আৰু মানৱ প্রকৃতিৰ কেৱল মাত্র এটা দিশহে উপস্থাপন কৰিছে।

৩.৪ চৰকাৰৰ ধৰণ আৰু ৰাজ্য ৰক্ষা সম্পর্কে মতামত

এৰিষ্ট'টলৰ দৰে মেকিয়াভেলিয়েও চৰকাৰক স্বাভাৱিক আৰু বিকৃত, এই দুটা ভাগত ভাগ কৰিছে। স্বাভাৱিক ৰূপত চৰকাৰক ৰাজতন্ত্র, অভিজাততন্ত্র আৰু সীমিত গণতন্ত্র বা সাংবিধানিক গণতন্ত্র - এই তিনিটা শ্রেণীবিভাজনত পাব পাৰি। আনহাতে, সংগতিপূর্ণভাৱে বিকৃত ৰূপত স্বেচ্ছাচাৰতন্ত্র, গোষ্ঠীশাসনতন্ত্র আৰু গণতন্ত্র এই তিনিটা শ্রেণীবিভাজন পাব পাৰি। যি কি নহওঁক, তেওঁ পলিবিয়াছ আৰু চিচাৰোৰ সৈতে একমত আছিল যে কেৱল এখন মিশ্রিত চৰকাৰহে সর্বোত্তম বা সর্বশ্রেষ্ঠ অধিগম্য চৰকাৰ। এজন বাস্তৱবাদী হিচাপে তেওঁ অনুভৱ কৰিছিল যে এখন চৰকাৰত অর্থনৈতিক উন্নয়ন আৰু ৰাজনৈতিক স্থায়িত্বৰ মাজত নিবিড় সম্পর্ক থকা উচিত। তেওঁৰ মতে, এখন চৰকাৰৰ স্থায়িত্ব ইয়াৰ প্রজাগণৰ অর্থনৈতিক উন্নয়নৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰে। তেওঁ বংশানুক্রমে এজনৰ শাসনতকৈ নির্বাচিত ভিত্তিত বহুজনৰ শাসন পছন্দ কৰিছিল। তেওঁ বংশানুক্রমিক ব্যৱস্থাতকৈ নির্বাচিত ধাৰণাটোক অগ্রাধিকাৰ প্রদান কৰিছিল। তেওঁ যুক্তি প্রদান কৰিছিল যে নিঃসন্দেহে মানুহে শাসন সম্পর্কীয় জটিল বিষয়সমূহ বুজি পাবলৈ অসমর্থ, কিন্তু চৰকাৰত সুস্থিৰতা আনিবৰ বাবে সাধাৰণ বা গতানুগতিক বিষয়ত তেওঁলোকৰ অংশগ্রহণ বাধ্যতামূলক। সেয়েহে, মেকিয়াভেলি এখন প্রজাতান্ত্রিক চৰকাৰ

ব্যৱস্থাৰ পক্ষপাতী। কাৰণ, তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে কেৱল প্ৰজাতান্ত্ৰিক চৰকাৰ ব্যৱস্থাতহে মানুহে অত্যাধিক পৰিমাণৰ ব্যক্তিগত স্বাধীনতা উপভোগ কৰিব পাৰে আৰু নগৰখনে খ্যাতি অৰ্জন কৰিব পাৰে যিটো ৰজা শাসিত ৰাজ্যত পোৱা নাযায়।

ৰাজ্য ৰক্ষা সংক্ৰান্তত মেকিয়াভেলিৰ মতামত খুবেই তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ। মেকিয়াভেলিয়ে ৰাজ্য ৰক্ষাৰ বাবে নিজ মাতৃৰ প্ৰতিষ্ঠিত অনুষ্ঠান- প্ৰতিষ্ঠান আৰু চলিত প্ৰথাসমূহৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছে। তেওঁ জনসাধাৰণক সকলো সময়তে ৰজাৰ প্ৰতি সহযোগিতা আগবঢ়াবলৈ পৰামৰ্শ প্ৰদান কৰিছে। তেওঁ আকৌ প্ৰকাশ কৰিছে যে ৰজাই সম্পত্তি আৰু মহিলাক তেওঁৰ নিজৰ হাতত ৰাখিব লাগে। তেওঁ এনেকুৱা এটা পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি কৰা উচিত যাতে মানুহে তেওঁক প্ৰশংসা কৰে। ৰজাই বাণিজ্য আৰু কৃষি কাৰ্য্যক উৎসাহিত কৰা উচিত আৰু কৰ আৰোপ কৰাৰ পৰা বিৰত থতা উচিত। তেওঁ কৈছে যে ৰজাৰ পৰিস্থিতি অনুসৰি নিজক সলনি কৰিব পৰা গুণ থকা উচিত। তেওঁ আকৌ কৈছে যে শাসকজনৰ সিংহ আৰু শিয়াল উভয়ৰে গুণ, অৰ্থাৎ আক্ৰমণমূলক আৰু ধূৰ্তামি উভয় প্ৰকাৰৰ গুণ থকা উচিত। শাসকজনৰ যুদ্ধৰ কৌশল সম্পৰ্কে সঠিক জ্ঞান থকা উচিত। তেওঁ ফলপ্ৰসূভাৱে বল প্ৰয়োগ কৰিব পৰা আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ দক্ষতাবিধ অৰ্জন কৰিব লাগিব। মেকিয়াভেলিয়ে কৈছে যে প্ৰত্যেকজন নাগৰিকৰ বাবে সামৰিক কৰ্তব্য বাধ্যতামূলক হোৱা উচিত। তেওঁলোকে সুৰক্ষাৰ বাবে আন কোনো গোষ্ঠীৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হোৱাটো উচিত নহয়। এনেদৰে, প্ৰজাতান্ত্ৰিক চৰকাৰ ব্যৱস্থা আৰু লগতে ৰাজ্য ৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন উপায়ৰ বিষয়ে পৰামৰ্শ আগবঢ়াই মেকিয়াভেলিয়ে তেওঁৰ বাস্তৱবাদী আৰু আধুনিক ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগী প্ৰদৰ্শন কৰিছে।

t ৩.৫ চিন্তা-চৰ্চা কৰক

প্ৰজাতান্ত্ৰিক চৰকাৰ ব্যৱস্থাৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ বাছি উলিয়াবলৈ চেষ্টা কৰক।

w অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন ১ ঃ মেকিয়াভেলিৰ মানৱ প্ৰকৃতিৰ ক্ষেত্ৰত চিত্ৰাংকন গোমা আৰু নঞৰ্থক। (শুদ্ধ /অশুদ্ধ)

.....

প্ৰশ্ন ২ ঃ মেকিয়াভেলিৰ মতে, সৰ্বোৎকৃষ্ট চৰকাৰ ব্যৱস্থা কোনখন?

.....

.....

প্ৰশ্ন ৩ ঃ ৰাজ্য ৰক্ষাৰ বাবে মেকিয়াভেলিয়ে আগবঢ়োৱা যিকোনো এটা পৰামৰ্শ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্ৰশ্ন ৪ ঃ মানৱপ্ৰকৃতি সম্পৰ্কে মেকিয়াভেলিৰ ধাৰণাৰ চাৰিটা দিশ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

৩.৫ নীতিশাস্ত্ৰ আৰু ৰাজনীতি সম্পৰ্কে মতামত

মেকিয়াভেলিয়ে ৰাষ্ট্ৰক সৰ্বোৎকৃষ্ট মানৰ সংঘ হিচাপে অভিহিত কৰিছে। সেয়েহে, মানুহৰ আনুগত্যতাৰ প্ৰতি ই এক উৰ্ধ্বস্থ দাবী জনায়। যিহেতু ৰাষ্ট্ৰ হ'ল আইন আৰু নৈতিকতাৰ স্ৰষ্টা, সেয়েহে ৰাষ্ট্ৰৰ কাৰ্যসমূহ ব্যক্তিগত নীতিৰ দ্বাৰা বিচাৰ কৰিব নোৱাৰি। সেয়েহে মেকিয়াভেলিয়ে দুই প্ৰকাৰৰ নৈতিকতাৰ বিষয়ে বিধান আগবঢ়াইছে, এক প্ৰকাৰ শাসকৰ বাবে আৰু দ্বিতীয় প্ৰকাৰ ব্যক্তিগত নাগৰিকৰ বাবে। শাসকজনেই হ'ল আইন আৰু নৈতিকতা। এইটো মন কৰিবলগীয়া যে মেকিয়াভেলিৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰ হ'ল এক অনৈতিক অনুষ্ঠান। ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ দক্ষতা ৰাষ্ট্ৰৰ সুৰক্ষাৰ দিশৰ পৰা বিবেচনা কৰা হয়।

ৰাষ্ট্ৰৰ ক্ষমতা বজাই ৰখাৰ ক্ষেত্ৰত মেকিয়াভেলিয়ে উদ্দেশ্য সাধন কৰাৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা উপায়সমূহৰ নৈতিকতাৰ ক্ষেত্ৰত উদ্বিগ্ন হোৱা নাছিল। কাৰণ, তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে ৰজাই যিকোনো উপায়েৰে ক্ষমতা বজাই ৰাখিবই লাগিব। অন্যথা, ক্ষমতাৰ পতন ঘটিব পাৰে আৰু ৰাষ্ট্ৰও ধ্বংস হ'বও পাৰে। মেকিয়াভেলিয়ে এই ক্ষেত্ৰত বিশেষকৈ তেওঁৰ নিজ দেশ ইটালীৰ ক্ৰমবিকাশৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল। এয়া মন কৰিবলগীয়া যে শাসকসকলে ৰাষ্ট্ৰ বজাই ৰখা আৰু সম্প্ৰসাৰণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা বিফলতাৰ বাবে ইটালী ধ্বংস হৈছিল আৰু ক্ষমতাৰ পতন ঘটিছিল। সেয়েহে, মেকিয়াভেলিৰ মতে আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাটো হ'ল যিকোনো মূল্যৰ বিনিময়ত ক্ষমতা বজাই ৰখা যাতে ৰাষ্ট্ৰক ধ্বংসৰ পৰা বচাই ৰাখিব পাৰি।

৩.৬ ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰালৈ মেকিয়াভেলিৰ অৱদান

মেকিয়াভেলিক মধ্যযুগীয় ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰাৰ শেষৰজন আৰু আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰাৰ প্ৰথমজন চিন্তাবিদ হিচাপে অভিহিত কৰা হয়। দৰাচলতে, তেওঁ বুদ্ধিগত আলোচনাৰ বাবে নিৰ্বাচিত কৰা প্ৰণালীসমূহ আৰু ক্ষেত্ৰখনে সুস্পষ্টৰূপে তেওঁক প্ৰথমজন আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ ৰূপে চিহ্নিত কৰিছে। ইয়াত, মেকিয়াভেলিৰ অৱদানসমূহৰ বিষয়ে মূল্যায়ন কৰিবলৈ এক প্ৰয়াস চলোৱা হৈছে আৰু লগতে আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰাৰ ইতিহাসত তেওঁৰ অৱস্থান সম্পৰ্কে এক যথাযথ মূল্যায়ন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে।

পদ্ধতিঃ যিহেতু মেকিয়াভেলিয়ে বিভিন্ন সমস্যাৰ সৈতে মোকাবিলা কৰিছিল, সেয়েহে ই স্বাভাৱিক যে তেওঁ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰৰ অধ্যয়নৰ বাবে বিভিন্ন পদ্ধতি অৱলম্বন কৰিছিল। তেওঁৰ মতে, ৰাজনৈতিক সমস্যা অধ্যয়নৰ বাবে সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ পদ্ধতিটো হ'ল ঐতিহাসিক পদ্ধতি। তেওঁ মত পোষণ কৰিছিল যে ৰাজনৈতিক সমস্যা সমাধানৰ বাবে অতীতৰ অধ্যয়ন অত্যন্ত সহায়কাৰী। সেইবাবে, ঐতিহাসিক দৃষ্টিভংগী হ'ল মেকিয়াভেলিয়ে অৱলম্বন কৰা আটাইতকৈ সুপ্ৰসিদ্ধ দৃষ্টিভংগী। সমালোচকসকলে বিশ্বাস কৰে যে প্ৰকৃত অৰ্থত মেকিয়াভেলিৰ দৃষ্টিভংগী সম্পূৰ্ণৰূপে ঐতিহাসিক নহয়। তেওঁলোকৰ মতে, মেকিয়াভেলিৰ দৃষ্টিভংগী প্ৰয়োগবাদৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত আৰু ঐতিহাসিক ভাৱত ব্যৱহাৰহে কৰা হৈছে। দৰাচলতে, মেকিয়াভেলিয়ে মধ্যযুগীয় ব্ৰহ্মবিদ্যা প্ৰণালীক কৰা বিসৰ্জনে তেওঁক নৱজাগৰণৰ সন্তান আৰু আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰাৰ প্ৰথম জন চিন্তাবিদ হিচাপে স্বীকৃতি দিছে।

5 জানি থোৱা ভাল

নৱজাগৰণৰ হ'ল বুদ্ধিগত উন্নয়নৰ এক পৰ্যায়, যেতিয়া মানুহে লাহে লাহে অজ্ঞতাৰ পৰা জ্ঞানলৈ, বিশ্বাসৰ পৰা যুক্তিলৈ আৰু অৱনমন তথা সম্পূৰ্ণ অধীনতাৰ পৰা যুক্তি-বিচাৰ আৰু স্ব-বোধশক্তিলৈ ধাৱমান হৈছিল।

এই সময়ছোৱাতেই "পৃথিৱী যে ঘূৰণীয়া" সেয়া উদঘাটন হৈছিল। এই ধাৰণাটো গীৰ্জাৰ পিতৃসকলে প্ৰচাৰ কৰা সাধাৰণ বিশ্বাস "পৃথিৱী সমতল" তাৰ বিৰোধী আছিল। গীৰ্জাৰ আধিপত্য আৰু ইয়াৰ লগত জড়িত অন্ধ বিশ্বাস কমি গৈছিল। নৱজাগৰণে মানৱতাবাদ নামে এক নতুন ধাৰণা আনিছিল, যি ব্যক্তিৰ সামৰ্থতাৰ ওপৰত বিশ্বাসী। ই স্ব-প্ৰণীত মানুহৰ ধাৰণাটোৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত। নৱজাগৰণে অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক উভয়

প্রকাৰৰ পৰিৱৰ্তন আনিছিল। বাস্তৱবাদ আৰু প্ৰয়োগবাদৰ ধাৰণাও নৱজাগৰণৰেই আশীৰ্বাদ আছিল।

- **মানৱ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে মেকিয়াভেলিৰ বৰ্ণনা ঃ** মানৱ প্ৰকৃতি হ'ল মনোবিজ্ঞানৰ অধ্যয়ন আৰু ৰাজনীতি হ'ল ৰাষ্ট্ৰৰ অধ্যয়ন। ব্যক্তি অবিহনে ৰাষ্ট্ৰ অকল্পনীয়। ব্যক্তিৰ প্ৰকৃতিৰ সৈতে সম্পৰ্কিত কৰিব নোৱাৰিলে ৰাজনৈতিক তত্ত্বৰ অধ্যয়ন সম্পূৰ্ণ হ'ব নোৱাৰে। ৰাজনীতি আৰু মানৱ প্ৰকৃতিৰ মাজৰ এনেকুৱা এক সম্পৰ্ক মেকিয়াভেলিৰ ক্ষেত্ৰত দেখিবলৈ পোৱা যায়। এয়া উল্লেখনীয় যে মনস্তাত্ত্বিক দিশৰ পৰা মানৱ প্ৰকৃতিৰ বৰ্ণনা সম্পৰ্কত মেকিয়াভেলিয়ে প্ৰদান কৰা গুৰুত্বই তেওঁক প্ৰথমজন আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ হিচাপে স্বীকৃতি দিছে। কিন্তু, একে সময়তে এইটো মনত ৰখা উচিত যে মেকিয়াভেলিয়ে *দ্য প্ৰিন্স* নামৰ গ্ৰন্থখনত মানৱ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে কৰা মন্তব্য যথেষ্ট নঞৰ্থক। ই মানৱ প্ৰকৃতিৰ সামাজিক আৰু স্বৰ্গীয় বা পবিত্ৰ দিশটোৰ সম্পূৰ্ণ বিৰোধী।
- **ধৰ্ম আৰু ৰাজনীতিৰ পৃথকীকৰণ ঃ** ধৰ্ম আৰু ৰাজনীতি সম্পৰ্কে মেকিয়াভেলিৰ দৃষ্টিভংগী তেওঁৰ মানৱ প্ৰকৃতিৰ ধাৰণাৰ দ্বাৰা প্ৰত্যক্ষভাৱে পৰিচালিত। মধ্যযুগৰ সমগ্ৰ সময়ছোৱাত ৰাজনীতি আৰু ধৰ্মক অবিচ্ছেদ্য হিচাপে গণ্য কৰা হৈছিল। একে সময়তে, ৰাষ্ট্ৰ আৰু গীৰ্জাৰ মাজৰ বিতৰ্কই মধ্যযুগৰ সমগ্ৰ সময়ছোৱাত আধিপত্য বিস্তাৰ কৰিছিল। কিন্তু, মেকিয়াভেলি আছিল প্ৰথমজন ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ যিয়ে ধৰ্ম আৰু ৰাজনীতিৰ পৃথকীকৰণ নিশ্চিত কৰিছিল। এনেদৰে, মেকিয়াভেলিয়ে ধৰ্ম আৰু ৰাজনীতিৰ সমস্যাসমূহৰ অধ্যয়নৰ বাবে বৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভংগী দাঙি ধৰিছিল আৰু এজন আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ হিচাপে তেওঁৰ স্থান প্ৰতিষ্ঠিত কৰিছিল।
- **ৰাজ্যৰ সম্প্ৰসাৰণ সম্পৰ্কে মতামত ঃ** মেকিয়াভেলিয়ে কেৱল নৈতিকতা আৰু ধৰ্ম সম্পৰ্কে মতবাদ দাঙি ধৰিয়েই সন্তুষ্ট হোৱা নাছিল। তেওঁ ৰাজ্য সম্পৰ্কে ব্যৱহাৰিক পৰামৰ্শও আগবঢ়াইছিল। মেকিয়াভেলিয়ে ৰজাৰ ক্ষমতাৰ সম্প্ৰসাৰণৰ বিষয়টো আলোচনা কৰিছিল। তেওঁ পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছিল যে ৰজাই কেৱল মাত্ৰ ৰাজ্য অধিগ্ৰহণ কৰিয়েই সন্তুষ্ট থকাটো উচিত নহয়, তেওঁ সেই ৰাজ্য সম্প্ৰসাৰণ কৰিবলৈও চেষ্টা কৰা উচিত। এনেদৰে, ৰাজ্য সম্প্ৰসাৰণ সম্পৰ্কে মতবাদ আগবঢ়াই মেকিয়াভেলিয়ে তেওঁৰ বাস্তৱবাদী আৰু আধুনিক ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগী দাঙি ধৰিছে।
- **পৰিবেশৰ প্ৰভাৱ ঃ** মেকিয়াভেলি তেওঁৰ সময়ৰ এজন অতি চমৎকাৰী ব্যক্তি আছিল। দৰাচলতে, তেওঁৰ চূড়ান্ত ব্যক্তিবাদ আৰু প্ৰয়োগবাদ আৰু লগতে ধৰ্ম আৰু ৰাজনীতিৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ বিৰোধিতাই তেওঁক প্ৰথমজন আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ হিচাপে স্বীকৃতি দিছে। আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰা প্ৰকৃততে মেকিয়াভেলিৰ সৈতেই আৰম্ভ হয়। ইয়াৰ কাৰণ এইটোৱেই যে মেকিয়াভেলিয়ে আন কোনো ব্যক্তিতকৈ পৰিবেশৰ দ্বাৰাহে বেছিকৈ প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল। এজন অসাধাৰণ আৰু আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ হিচাপে মেকিয়াভেলিয়ে পৰিস্থিতিসমূহ এজন ঐতিহাসিক হিচাপে বৰ্ণনা কৰিছিল। তেওঁ কিছুমান গুৰুত্বপূৰ্ণ নীতি আৰু ব্যৱস্থাক উন্নীত কৰিব বিচাৰিছিল আৰু সেইবোৰ প্ৰাচীন ইতিহাসৰ পৰা ল'ব বিচাৰিছিল। একে সময়তে, তেওঁ আছিল সেই বিৰল চিন্তাবিদসকলৰ মাজৰ এজন যিয়ে মানৱ প্ৰকৃতিক বাস্তৱ দৃষ্টিভংগীৰ পৰা চাব বিচাৰিছিল।
- **ক্ষমতা- ৰাজনীতি সম্পৰ্কীয় মতবাদ ঃ** মেকিয়াভেলিক ক্ষমতা- ৰাজনীতিৰ প্ৰৱৰ্তক হিচাপে অভিহিত কৰা হয়। এজন বাস্তৱবাদী হিচাপে মেকিয়াভেলিয়ে সাৰ্বভৌমত্ব আৰু জাতি-ৰাষ্ট্ৰৰ ধাৰণাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। তেওঁ সামন্তবাদী ব্যৱস্থাৰ জটিল ৰাজনৈতিক সংস্থাৰ ধাৰণাটো সম্পূৰ্ণৰূপে নাকচ কৰিছিল আৰু সাৰ্বভৌম মৰ্যাদাৰ সৈতে জাতি-ৰাষ্ট্ৰৰ ব্যৱস্থাটোক অগ্ৰাধিকাৰ প্ৰদান কৰিছিল। এনেদৰে, ক্ষমতা-ৰাজনীতি,

সার্বভৌমত্ব আৰু জাতি-ৰাষ্ট্ৰৰ ধাৰণাৰ সূচনা কৰি মেকিয়াভেলিয়ে স্পষ্টভাৱে আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰালৈ তেওঁৰ অৱদান আগবঢ়াইছে।

মেকিয়াভেলিৰ ৰাজনৈতিক দৰ্শনৰ ধাৰণাসমূহৰ ক্ষেত্ৰত এইটো দেখা যায় যে তেওঁৰ ধাৰণাসমূহত আধুনিকতাবাদ আৰু বাস্তৱবাদৰ সন্ধান পোৱা যায়, যিয়ে আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰাৰ ইতিহাসত তেওঁক প্ৰথমজন ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ হিচাপে প্ৰতিপন্ন কৰিছে।

t ৩.২ চিন্তা-চৰ্চা কৰক

মেকিয়াভেলিৰ ওপৰত নৱজাগৰণৰ প্ৰভাৱসমূহ বিচাৰি উলিয়াবলৈ চেষ্টা কৰক।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন ৫ ঃ মেকিয়াভেলিয়ে নীতিশাস্ত্ৰ আৰু ৰাজনীতিৰ মাজত এক বিচ্ছেদ আনিছিল। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

.....

প্ৰশ্ন ৬ ঃ কাক প্ৰথমজন আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ হিচাপে অভিহিত কৰা হয়?

.....

.....

প্ৰশ্ন ৭ ঃ মেকিয়াভেলিয়ে ধৰ্মক ৰাজনীতিৰ পৰা পৃথক কৰিছিল। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

.....

প্ৰশ্ন ৮ ঃ ধৰ্মক ৰাজনীতিৰ পৰা পৃথকীকৰণ সম্পৰ্কত মেকিয়াভেলিৰ ধাৰণাৰ ওপৰত এটি টোকা লিখক।

.....

.....

প্ৰশ্ন ৯ ঃ ক্ষমতা- ৰাজনীতি সম্পৰ্কত মেকিয়াভেলিৰ ধাৰণা ব্যাখ্যা কৰক।

.....

.....

2 ৩.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- মেকিয়াভেলিৰ সমগ্ৰ দৰ্শন তেওঁৰ দুখন বিখ্যাত গ্ৰন্থ *দ্য প্ৰিন্স (The Prince)* আৰু *দ্য দিছকোৰ্ছে (The Discources)* ত সন্নিবিষ্ট হৈ আছে।
- মানৱ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে মেকিয়াভেলিয়ে এখন অতি নঞৰ্থক চিত্ৰ অংকন কৰিছে।
- তেওঁৰ মতে মানৱ জাতি অকৃতজ্ঞ আৰু স্বাৰ্থপৰ।
- মেকিয়াভেলিৰ মতে প্ৰকৃতিগতভাৱে মানুহে তেওঁলোকৰ আত্মীয়-কুটুম্বতকৈ ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ প্ৰতিহে বেছি আগ্ৰহী।
- হ'বচ্‌ৰ দৰে মেকিয়াভেলিয়েও বিশ্বাস কৰে যে মানুহ মূলতঃ স্বাৰ্থপৰ আৰু এই স্বাৰ্থপৰ মানুহবিলাকক সংঘবদ্ধ কৰা একমাত্ৰ উপাদানটো হৈছে নিজৰ সুৰক্ষাৰ প্ৰতি আকাংক্ষা।

- মেকিয়াভেলিয়ে মিশ্রিত চৰকাৰ ব্যৱস্থাক সর্বোত্তম আৰু সর্বশ্রেষ্ঠ চৰকাৰ হিচাপে অভিহিত কৰিছে। ব্যক্তিগত স্বাধীনতাৰ সমর্থক হিচাপে তেওঁ প্রজাতান্ত্রিক চৰকাৰক অগ্রাধিকাৰ প্রদান কৰিছিল।
- ৰাজ্য ৰক্ষাৰ বাবে মেকিয়াভেলিয়ে ৰজা আৰু জনসাধাৰণ উভয়ৰে ওপৰত বিভিন্ন দায়িত্ব অর্পণ কৰিছিল।
- প্রজাতান্ত্রিক চৰকাৰ ব্যৱস্থা আৰু লগতে ৰাজ্য ৰক্ষাৰ ক্ষেত্রত বিভিন্ন উপায়ৰ বিষয়ে পৰামর্শ আগবঢ়াই মেকিয়াভেলিয়ে তেওঁৰ বাস্তৱবাদী আৰু আধুনিক ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগী প্রদর্শন কৰিছে।
- মেকিয়াভেলিয়ে নীতিশাস্ত্র আৰু ৰাজনীতিৰ মাজত এক পার্থক্য দাঙি ধৰিছিল।
- ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰাৰ ইতিহাসলৈ মেকিয়াভেলিৰ অৱদান সম্পর্কে বিভিন্ন দিশ, যেনে— তেওঁৰ প্রণালী বিদ্যা, মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে ধাৰণা, ধর্ম আৰু ৰাজনীতি সম্পর্কে মতামত, ৰাজ্য সম্প্রসাৰণ সম্পর্কে মতামত, পৰিবেশৰ প্রভাৱ আৰু লগতে ক্ষমতা-ৰাজনীতি সম্পর্কীয় মতবাদ ইত্যাদিৰ ফালৰ পৰা বর্ণনা কৰিব পাৰি।
- মেকিয়াভেলি আছিল প্রথমজন ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ যিয়ে ধর্ম আৰু ৰাজনীতিৰ পৃথকীকৰণ নিশ্চিত কৰিছিল।
- ক্ষমতা-ৰাজনীতি, সার্বভৌমত্ব আৰু জাতি-ৰাষ্ট্রৰ ধাৰণাৰ সূচনা কৰি মেকিয়াভেলিয়ে স্পষ্টভাৱে আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰালৈ তেওঁৰ অৱদান আগবঢ়াইছে।

৩.৮ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্রন্থঃ

1. Jha, S. (2010). *Western political thought: From Plato to Marx*. New Delhi: Dorling Kindersley.
2. Nelson, B. R. (1996). *Western political thought: From Socrates to the age of ideology*. New Delhi: Dorling Kindersley.

অসমীয়া গ্রন্থঃ

1] পাল, কৃপেশ চন্দ্র আৰু নায়ক, প্রতুল চন্দ্র [2005]¼ *স্নাতক মহলাৰ ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ।* গুৱাহাটী ঃ অৰুণ প্রকাশন।

৩.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ শুদ্ধ।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্রজাতান্ত্রিক চৰকাৰ ব্যৱস্থা।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ মাতৃভূমিৰ প্রতিষ্ঠিত অনুষ্ঠান-প্রতিষ্ঠান আৰু চলিত প্রথা সমূহৰ প্রতি সন্মান প্রদর্শন।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ মানৱ প্রকৃতি সম্পর্কে মেকিয়াভেলিৰ চাৰিটা মতামতসমূহ তলত দিয়া ধৰণে উল্লেখ কৰিব পাৰি —

- মানুহ আত্মকেন্দ্রিক আৰু আনৰ স্বার্থৰ বিষয়ে ভবাতকৈ মানুহে নিজৰ স্বার্থৰ কথাহে ভাবে। তেওঁলোকে সদায় নিজৰহে যত্ন লয়। তেওঁলোক লোভী জীৱ।

- মানুহ সদায় আক্রমণাত্মক আৰু প্রত্যেকেই অধিক আহৰণ কৰাৰ বাবে আগ্রহী। সেয়েহে, তেওঁলোকে সদায় ইজনে আনজনৰ লগত সংঘর্ষত লিপ্ত হৈ অৰাজকতাৰ পৰিবেশ সৃষ্টি কৰে।
- মানুহ সদায় ভীৰু আৰু স্বভাৱসিদ্ধ জীৱ। ভীৰু হোৱা হেতুকে মানুহে সদায় খুব কম প্রতিৰোধ কৰিব লগা পথটো অনুসৰণ কৰে। মানুহে কেৱল সুপ্রতিষ্ঠিত ৰীতিসমূহহে অনুসৰণ কৰিব বিচাৰে যাতে তেওঁলোকক সমাজে বিৰোধিতা নকৰে।
- মেকিয়াভেলিৰ মতে প্রকৃতিগতভাৱে মানুহে তেওঁলোকৰ আত্মীয়-কুটুম্বতকৈ ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ প্রতিহে বেছি আগ্রহী।

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ শুদ্ধ।

৬ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ নিকোলো মেকিয়াভেলি।

৭ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ শুদ্ধ।

৮ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ **ধর্ম আৰু ৰাজনীতিৰ পৃথকীকৰণ** ঃ ধর্ম আৰু ৰাজনীতি সম্পর্কে মেকিয়াভেলিৰ দৃষ্টিভংগী তেওঁৰ মানৰ প্রকৃতিৰ ধাৰণাৰ দ্বাৰা প্রত্যক্ষভাৱে পৰিচালিত। মধ্যযুগৰ সমগ্র সময়ছোৱাত ৰাজনীতি আৰু ধর্মক অবিচ্ছেদ্য হিচাপে গণ্য কৰা হৈছিল। একে সময়তে, ৰাষ্ট্র আৰু গীর্জাৰ মাজৰ বিতর্কই মধ্যযুগৰ সমগ্র সময়ছোৱাত আধিপত্য বিস্তাৰ কৰিছিল। কিন্তু, মেকিয়াভেলি আছিল প্রথমজন ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ যিয়ে ধর্ম আৰু ৰাজনীতিৰ পৃথকীকৰণ নিশ্চিত কৰিছিল। এনেদৰে, মেকিয়াভেলিয়ে ধর্ম আৰু ৰাজনীতিৰ সমস্যাসমূহৰ অধ্যয়নৰ বাবে বৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভংগী দাঙি ধৰিছিল আৰু এজন আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ হিচাপে তেওঁৰ স্থান প্রতিষ্ঠিত কৰিছিল।

৯ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ **ক্ষমতা- ৰাজনীতি সম্পর্কীয় মতবাদঃ** মেকিয়াভেলিক ক্ষমতা- ৰাজনীতিৰ প্রৱর্তক হিচাপে অভিহিত কৰা হয়। এজন বাস্তৱবাদী হিচাপে মেকিয়াভেলিয়ে সার্বভৌমত্ব আৰু জাতি-ৰাষ্ট্রৰ ধাৰণাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। তেওঁ সামন্তবাদী ব্যৱস্থাৰ জটিল ৰাজনৈতিক সংস্থাৰ ধাৰণাটো সম্পূর্ণৰূপে নাকচ কৰিছিল আৰু সার্বভৌম মর্যাদাৰ সৈতে জাতি-ৰাষ্ট্রৰ ব্যৱস্থাটোক অগ্রাধিকাৰ প্রদান কৰিছিল। এনেদৰে, ক্ষমতা-ৰাজনীতি, সার্বভৌমত্ব আৰু জাতি-ৰাষ্ট্রৰ ধাৰণাৰ সূচনা কৰি মেকিয়াভেলিয়ে স্পষ্টভাৱে আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাধাৰালৈ তেওঁৰ অৱদান আগবঢ়াইছে।

M ৩.১০ আৰ্হি প্রশ্ন

(ক) বস্তুধর্মী প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ মেকিয়াভেলিয়ে উল্লেখ কৰা ধৰণে যিকোনো দুটা মানৱ প্রকৃতি উল্লেখ কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ ৰাজ্য ৰক্ষাৰ ক্ষেত্রত ৰাজকুমাৰৰ বাবে প্রয়োজনীয় যিকোনো দুটা গুণ উল্লেখ কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ মেকিয়াভেলি আছিল প্রথমজন ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ যিয়ে ধর্ম আৰু ৰাজনীতিৰ পৃথকীকৰণ নিশ্চিত কৰিছিল। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ লিখক।)

(খ) ছুটি প্রশ্ন (১৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত প্রতিটো উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ চৰকাৰৰ প্রকাৰ সম্পর্কে মেকিয়াভেলিৰ মতামত ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ নীতিশাস্ত্র আৰু ৰাজনীতিৰ মাজৰ সম্পর্কৰ ক্ষেত্রত মেকিয়াভেলিয়ে কেনেকুৱা দৃষ্টিভংগী গ্রহণ কৰিছে?

প্রশ্ন ৩ ঃ মানৰ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে মেকিয়াভেলিৰ মতামতৰ ওপৰত এটি চমুটোকা লিখক।

(গ) ৰছনাধৰ্মী প্রশ্ন (প্রায় ৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ প্রথম আধুনিক ৰাজনৈতিক চিন্তাবিদ হিচাপে মেকিয়াভেলিৰ অৱদান মূল্যায়ন কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ চৰকাৰৰ প্রকাৰ আৰু ৰাজ্য ৰক্ষাৰ ক্ষেত্রতমেকিয়াভেলিৰ মন্তব্য আলোচনা কৰক।

****